

FORORD

I danske kommuner er der et øget fokus på indsatsen over for børn med særlige behov og børn i udsatte positioner. Dette fokus har bl.a. har sin baggrund i FN-konventioner og -erklæringer, hvor social inklusion lanceres som en rettighed, der kendetegner det moderne medborgerskab. Efter dagtilbudsloven (2007) er kommunerne forpligtet på dette inklusionsperspektiv.

Hermed er der opstået et stigende behov for at sikre, at pædagoger udvikler en grundlæggende viden om, hvordan der kan skabes socialt inkluderende lærings- og udviklingsmiljøer for alle børn i dagtilbud. En viden, der ikke kan anses for at være et integreret element i pædagogers eksisterende faglighed – hverken som teoretisk forståelse, målrettet indsats eller pædagogisk praksis. Danmarks Evalueringsinstitut skriver i en nyligt offentliggjort rapport om udvikling af dagtilbud:

Der sker i disse år en omfattende og hastig udvikling af dagtilbudsområdet med nye lovkrav og initiativer og dermed også en udvidet opgaveportefølje for dagtilbuddene. Derudover har nye pædagogiske ambitioner og en ændret ansvarsfordeling i forhold til PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning, red.) skabt nye udfordringer for personalet. I forlængelse af denne udvikling oplever mange pædagoger (...) en uoverensstemmelse mellem på den ene side deres kompetencer og på den anden side den udvidede opgaveportefølje der er knyttet til de nye tiltag og ambitioner. Behovet for opkvalificering kommer tydeligt til udtryk i forbindelse med arbejdet med udsatte børn. I mange kommuner er der i dag – bl.a. af økonomiske årsager – målsætninger eller krav om at en del af de børn der tidligere blev henvist til specialpædagogiske tiltag, i stedet skal rummes inden for det almindelige dagtilbud. Dagtilbuddene skal altså i større udstrækning håndtere udsatte børn inden for rammerne af det almindelige tilbud, og pædagogerne skal være i stand til at tage hånd om nogle af de børn de tidligere kunne sende videre til specialstøtte (”Tilgange til udvikling af dagtilbud. Første delrapport i evaluering af ’Ansøgningspuljen til bedre kvalitet i dagtilbud’”, Danmarks Evalueringsinstitut 2008, s. 25)

De fire forfattere til denne bog arbejder alle med udviklings- og forskningsprojekter ved Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion (NVIE). NVIE blev etableret som et

landsdækkende nationalt videntcenter i januar 2005 i et partnerskab mellem de to uddannelsesinstitutioner Professionshøjskolen København og Professionshøjskolen UC Vest, Esbjerg. Som lektorer og konsulenter har forfatterne udviklet en grundlæggende viden om ekskluderende mekanismer i daginstitutionernes hverdagsliv og i den faglige kultur, samt en viden om, hvordan pædagogerne kan udvikle en mere socialt inkluderende praksis. De har erfaring med at indsamle, skabe og formidle viden i krydsfeltet mellem forskning og praksis i et tæt samarbejde med kommunale forvaltninger, institutioner, professioner og brugergrupper. Erfaringerne fra dette samarbejde peger på, at der er en stor efterspørgsel efter teoretisk viden, metoder og praktiske eksempler, der kan støtte daginstitutioner i omstillingen til mere inkluderende pædagogiske tilbud. Men erfaringerne er også, at pædagoger, der netop i stort tal efterspørger faglig opkvalificering indenfor dette område, er yderst veloplagte og kreative i deres bestræbelser på at give inklusionstanken krop ud fra deres praktiske erfaringer med ekskluderende processer i danske daginstitutioner – når blot de får muligheden. Uden dette åbne og ærlige engagement – kendetegnet ved en høj grad social og samfundsmæssig ansvarlighed – forblev visionen om social inklusion naturligvis blot en god idé.

I NVIE er der efterhånden udviklet en grundlæggende teoretisk viden om, hvordan social inklusion som pædagogisk proces skal ses i sammenhæng med andre centrale begreber som deltagelse, medborgerskab, dannelse, læring, viden og etik. Bogens videngrundlag er desuden empiriske erfaringer fra en række udviklingsprojekter, som forfatterne har gennemført i forskellige kommuner. Det betyder, at ”Inklusionens pædagogik” bygger på den mest aktuelle viden om, hvordan der kan udvikles de faglige kompetencer, som er nødvendige i bestræbelser på at fremme en socialt inkluderende pædagogisk praksis. Det er bogens ambition at bidrage til en teoretisk fundering af inklusionens pædagogik – en pædagogik, der har alle børn som sit målperspektiv.

I kapitel 1 sammenfatter Bent Madsen de vigtigste erfaringer og resultater, der er kommet ud af udviklingsprojekter, som NVIE har gennemført i samarbejde med mange forskellige kommuner inden for de sidste tre-fire år. Der redegøres for centrale begreber, og der opstilles en række kendetegn ved inklusionens pædagogik i form af en række nye faglige kompetencer, der må anses for at være nødvendige for, at dagtilbud kan udvikle sig i en socialt inkluderende retning.

I kapitel 2 redegør Ida Kornerup for inklusionsbegrebets historie og dets aktuelle betydning i gældende internationale konventioner og national lovgivning. Hun skelner mellem social inklusion som en politisk vision, som pædagogiske tiltag og som en individuel oplevet erfaring i en kontekst. På baggrund af denne skelnen giver hun konkrete eksempler fra daginstitutioners hverdagsliv på, hvilken betydning inklusionens pædagogik kan få for pædagogisk praksis.

I kapitel 3 behandler Marianne Bech Larsen spørgsmålet om, hvordan pædagoger konkret kan arbejde med børns læring i børnehaven på en måde, som modvirker social eksklusion. Det sker gennem inddragelse af eksempler på læringssituationer i børnehaven, der enten er af socialt inkluderende karakter, hvor barnets deltagelse i fællesskabet fremmes, eller socialt ekskluderende karakter, hvor barnets deltagelse i fællesskabet hæmmes. Kapitlet afsluttes med nogle bud på, hvad der kendetegner inklusionens pædagogik set ud fra et læringsperspektiv.

I kapitel 4 og 5 ser Carsten Pedersen den aktuelle interesse for social inklusion som et tegn på, at den pædagogiske sag grundlæggende ændrer karakter – og han argumenterer for, at det afkræver pædagogerne nye former for personligt engagement og en ny type pædagogisk faglighed. Omdrejningspunktet er i begge kapitler erfaringer fra et udviklingsprojekt, der er gennemført i et samarbejde mellem NVIE og Skole- og børneforvaltningen i Roskilde kommune. Projektet har haft som sit primære formål at fremme en socialt inkluderende faglighed, der muliggør udviklingen af socialt inkluderende strategier i dagtilbud. I kapitel 5 behandler Carsten Pedersen spørgsmålet om, hvilke former for faglig viden, der kan bidrage til en operationalisering af visionen om social inklusion. Hermed tegnes konturerne af en socialt inkluderende faglighed, hvorigennem pædagoger kan systematisere, begrunde og legitimere deres samarbejde om sagen på baggrund af teoretiske, metodiske og etiske refleksioner.

God Læselyst!

Carsten Pedersen

August 2008